

บทที่ 3

วิธีการวิจัย

วิธีการวิจัยเป็นขั้นตอนหนึ่งที่คณะวิจัยได้ออกแบบงานวิจัยนี้ไว้เป็นแบบประสมประสานระหว่างการบรรยายเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณในรูปของการวิจัยแบบเชิงพรรณนา (Descriptive research) โดยการรวบรวมเอกสารจากหลาย ๆ แหล่งมาวิเคราะห์และวิจารณ์อีกครั้งหนึ่ง ดังนั้น วิธีการศึกษาวิจัยจึงประกอบด้วยกลุ่มตัวอย่าง แบบแผนการวิจัย เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย และการวิเคราะห์ข้อมูล โดยจะแยกกล่าวตามลำดับดังนี้

3.1 กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยใช้วิธีการเลือกตัวอย่างแบบ Purposive Sample โดยให้เป็นไปอย่างเหมาะสมกับวัตถุประสงค์ของการวิจัย และดำเนินการเลือกตัวอย่างตามสัดส่วน (Quota sampling) ซึ่งคณะวิจัยได้กำหนดคุณสมบัติของกลุ่มตัวอย่างไว้เป็น 4 กลุ่ม คือ

3.1.1 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นหน่วยงานในภาครัฐบาลและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องโดยตรงกับการวางแผนการกำหนดกลยุทธ์ และการปฏิบัติหน้าที่ด้านธุรกิจการค้า และการท่องเที่ยวชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย ดังนั้นหน่วยงานที่เป็นกลุ่มตัวอย่างนี้ ได้แก่ พาณิชยจังหวัด สำนักงานจังหวัด สำนักงานการค้าต่างประเทศภาคใต้ ศูนย์อำนวยการบริหารจังหวัดชายแดนภาคใต้ ด้านศุลกากร ด้านตรวจคนเข้าเมือง หอการค้าจังหวัด สำนักงานท่องเที่ยวภาคใต้ สมาคมธุรกิจการท่องเที่ยว และสมาคมโรงแรม เป็นต้น ซึ่งปฏิบัติหน้าที่งานในพื้นที่จังหวัด 5 จังหวัด คือ สงขลา นราธิวาส ยะลา สตูล และปัตตานี รวมทั้งหมด 47 ราย

3.1.2 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นธุรกิจการค้ารายย่อย ณ จุดการค้าที่ด้านศุลกากรต่าง ๆ ใน 5 จังหวัดที่มีธุรกิจการค้ารายย่อยดำเนินธุรกิจอยู่ จากการสำรวจพื้นที่พบว่าในจังหวัดสงขลามีธุรกิจการค้ารายย่อยอยู่ 2 ด้าน คือ ด้านศุลกากรสะเดาและด้านศุลกากรปาดังเบซาร์ จังหวัดนราธิวาสมีธุรกิจการค้ารายย่อยอยู่ที่ด้านศุลกากรตากใบและด้านศุลกากรสุโงโกลก จังหวัดสตูลมีธุรกิจการค้ารายย่อยเพียงด้านศุลกากรวังประจันเพียงด้านเดียวเท่านั้น ส่วนจังหวัดยะลาด้านศุลกากรเบตงและจังหวัดปัตตานีด้านศุลกากรอำเภอเมืองไม่ปรากฏธุรกิจการค้ารายย่อย ณ บริเวณด่านหรือบริเวณใกล้เคียง ทั้งนี้เนื่องจากสภาพของพื้นที่บริเวณด้านศุลกากรและพฤติกรรมของผู้ประกอบการและผู้บริโภคไม่เอื้ออำนวยให้มีธุรกิจการค้ารายย่อย กล่าวคือ ไม่มีร้านค้าที่จะขายสินค้าสำหรับชาวมาเลเซียในบริเวณด้านศุลกากร ผู้บริโภคหรือนักท่องเที่ยวสามารถเดินทางเข้าตัวเมืองและหาซื้อสินค้าในตลาดของอำเภอที่มีขายอยู่มากมาย ซึ่งราคาจะถูกและสะดวกในการเดินทาง ไม่

ต้องเสียเวลาหยุดพัก ประกอบกับในปัจจุบันอยู่ในภาวะเศรษฐกิจตกต่ำ การเดินทางมาเพื่อซื้อสินค้า ณ บริเวณด้านศุลกากรอย่างเดียวจึงไม่มีผู้นิยม ส่วนใหญ่จะมีวัตถุประสงค์ในการเดินทางมาท่องเที่ยวในอำเภอเมืองมากกว่า ดังนั้นกลุ่มตัวอย่างของผู้บริหารหรือผู้จัดการธุรกิจการค้ารายย่อย จึงมี 5 ด้านใน 3 จังหวัด รวมทั้งสิ้น 42 ราย

3.1.3 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นธุรกิจการค้ารายใหญ่ ซึ่งเป็นบริษัทที่ดำเนินธุรกิจไม่ว่าจะเป็นการผลิตหรือการจัดจำหน่ายผลิตภัณฑ์สินค้าอยู่ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ กล่าวคือ บริษัทหรือสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ในจังหวัดและดำเนินการส่งออก-นำเข้าสินค้า ณ ด้านศุลกากรต่าง ๆ ใน 5 จังหวัดนี้ ซึ่งมีรายละเอียดดังนี้

3.1.3.1 ด้านศุลกากรสะเดา ด้านศุลกากรปาดังเบซาร์ และในจังหวัดสงขลา รวม 29 ราย

3.1.3.2 ด้านศุลกากรตากใบ ด้านศุลกากรสุโขทัย-ลก และในจังหวัดนราธิวาส รวม 10 ราย

3.1.3.3 ด้านศุลกากรเบตง และในจังหวัดยะลา รวม 6 ราย

3.1.3.4 ด้านศุลกากรสตูล ด้านศุลกากรวังประจัน และในจังหวัดสตูล รวม 3 ราย

3.1.3.5 ด้านศุลกากรอำเภอเมือง ณ ท่าเทียบเรือปัตตานี และในจังหวัดปัตตานี รวม 12 ราย

จากการสำรวจพื้นที่พบว่าในจังหวัดสงขลาธุรกิจการค้ารายใหญ่ที่นำเข้า-ส่งออกสินค้าทางด้านศุลกากรท่าอากาศยานขนาดใหญ่และด้านศุลกากรสงขลา ซึ่งจัดเป็นการค้าชายแดนไทยกับประเทศมาเลเซียน้อยกว่าด้านศุลกากรสะเดาและด้านศุลกากรปาดังเบซาร์ คณะวิจัยจึงได้มุ่งเน้นสำรวจและสัมภาษณ์บริษัทที่ส่งออก-นำเข้าสินค้าใน 2 ด้านดังกล่าว ส่วนในจังหวัดนราธิวาสด้านศุลกากรนราธิวาส และจังหวัดสตูลด้านศุลกากรปากบาราปัจจุบันนี้ไม่มีธุรกิจการค้ารายใหญ่ใดมาใช้บริการ ทั้งนี้ เพราะว่าการขนส่งทางเรือไม่สะดวก เรือใหญ่ไม่สามารถเข้ามาได้ รongน้ำตื้นมาก จำเป็นต้องใช้เรือเล็กเพื่อขนส่งสินค้า และนำสินค้าถ่ายลงเรือใหญ่ จึงทำให้ค่าบริการสูงกว่าการใช้บริการด้านศุลกากรอื่น

3.1.4 กลุ่มตัวอย่างที่เป็นธุรกิจการท่องเที่ยว ซึ่งเป็นบริษัททัวร์ ร้านอาหาร ภัตตาคาร โรงแรม และดิสโก้เทค ที่ตั้งอยู่ใน 5 จังหวัดชายแดนภาคใต้ และหรือดำเนินการให้บริการ ณ บริเวณด้านศุลกากรต่าง ๆ โดยมีรายละเอียดดังนี้

3.1.4.1 ด้านศุลกากรสะเดา ด้านศุลกากรปาดังเบซาร์ และในจังหวัดสงขลา รวม 31 ราย

3.1.4.2 ด้านบุคลากรสูงโงะ-ลก และในจังหวัดนราธิวาส รวม 9 ราย

3.1.4.3 ด้านบุคลากรเบตง และในจังหวัดยะลา รวม 6 ราย

3.1.4.4 ด้านบุคลากรสตูล ด้านบุคลากรปากบารา และในจังหวัดสตูล รวม 6 ราย

3.1.4.5 ด้านบุคลากรอำเภอเมือง และในจังหวัดปัตตานี รวม 1 ราย

จากการสำรวจพื้นที่พบว่า ณ บริเวณด้านบุคลากรท่าอากาศยานหาดใหญ่มีเคาน์เตอร์ให้บริการผู้โดยสาร แต่มีสำนักงานและหน่วยบริการโดยตรงในอำเภอหาดใหญ่ คณะวิจัยจึงมิได้ทำการสัมภาษณ์ ส่วนบริเวณด้านบุคลากรสงขลาไม่มีบริการท่องเที่ยว จังหวัดนราธิวาส ด้านบุคลากรนราธิวาสอยู่ในอำเภอเมือง และด้านบุคลากรตากใบ และจังหวัดสตูล ด้านบุคลากรสตูลและด้านบุคลากรวังปะจัน ไม่มีบริการท่องเที่ยว ณ บริเวณด้านและบริเวณใกล้เคียง เนื่องจากด้านต่าง ๆ ที่กล่าวมานี้อยู่ในอำเภอเมืองและหรือใกล้ตัวเมืองมากนักท่องเที่ยวส่วนใหญ่จึงไม่ใช้บริการ คณะวิจัยจึงทำการปรับแผนการสัมภาษณ์ให้ตรงตามความเป็นจริง โดยสัมภาษณ์ธุรกิจการท่องเที่ยวในตัวเมืองแทน

กลุ่มตัวอย่างทั้ง 4 กลุ่มที่ใช้ในการศึกษาได้แสดงไว้ตามตารางที่ 3.1

ตารางที่ 3.1 กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษา

จังหวัด	หน่วยงาน จำนวน (ราย)		ธุรกิจการค้ารายย่อย จำนวน (ราย)		ธุรกิจการค้ารายใหญ่ จำนวน (ราย)		ธุรกิจการท่องเที่ยว จำนวน (ราย)	
	กำหนด	ตัวอย่าง ที่ใช้	กำหนด	ตัวอย่าง ที่ใช้	กำหนด	ตัวอย่าง ที่ใช้	กำหนด	ตัวอย่าง ที่ใช้
สงขลา	10	12	20	19	20	27	20	31
นราธิวาส	10	14	20	16	20	10	20	9
ยะลา	10	8	10	-	10	7	10	6
สตูล	10	8	20	7	20	3	20	6
ปัตตานี	10	5	10	-	10	9	10	1
รวม	50	47	80	42	80	56	80	53

3.2 แบบแผนการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ได้กำหนดแบบแผนการวิจัยโดยการประสมประสานข้อมูลระหว่างการวิจัยจากเอกสาร (Documentary research) การวิจัยแบบสำรวจ (Survey research) และการวิจัยแบบสังเกตการณ์ (Observational research) โดยประกอบด้วยขั้นตอนการดำเนินงานที่สำคัญ 3 ขั้นตอน คือ

3.2.1 การวิจัยจากเอกสาร ได้ทำการศึกษาจากเอกสารต่าง ๆ ที่เป็นข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary data) ซึ่งเกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย เพื่อกำหนดและวิเคราะห์พื้นที่ของจังหวัดและด้านศุลกากรชายแดนภาคใต้ เพื่อให้ทราบถึงสภาพพื้นที่และสภาพการณ์ของการดำเนินธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยว

3.2.2 การวิจัยแบบสำรวจ ได้ใช้แบบสอบถามประกอบการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่าง เป็นรายบุคคล (Individual interview) ซึ่งเป็นข้อมูลที่รวบรวมในระดับภาคสนาม โดยการสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในภาครัฐบาลและภาคเอกชน ผู้ประกอบการ เจ้าของกิจการ ผู้บริหารหรือผู้จัดการทั้งธุรกิจการค้ารายย่อยรายใหม่ และการท่องเที่ยวเป็นการสัมภาษณ์แบบเจาะลึก (Depth intensive interview) ทั้งนี้เพื่อให้ได้มาซึ่งข้อมูลปฐมภูมิ (Primary data)

3.2.3 การวิจัยแบบสังเกตการณ์ คณะวิจัยได้ใช้วิธีการสังเกตและจดบันทึกในขณะรวบรวมข้อมูลในระดับภาคสนามด้วย โดยไม่ได้บอกให้กลุ่มตัวอย่างทราบ และสังเกตการณ์ ณ บริเวณด้านศุลกากรเพื่อที่จะได้ภาพรวมและสภาพการณ์ที่เป็นจริง ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลปฐมภูมิเพิ่มเติมจากการสำรวจ

ทั้งนี้การวิจัยแบบสำรวจและสังเกตการณ์ คณะวิจัยได้ทำการเก็บข้อมูลในระดับภาคสนามระหว่างเดือนเมษายน-กรกฎาคม 2542

3.3 เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้มี 4 ชนิด ได้แก่

3.3.1 แบบสังเกตการณ์ภาพรวมของบริเวณด่าน มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สังเกตการณ์ธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนว่ามีลักษณะ พฤติกรรม การซื้อ บรรยากาศ และความสะอาดของโครงสร้างพื้นฐานอย่างไรบ้าง ซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลจากสภาพที่เกิดขึ้นจริงในปัจจุบัน

3.3.2 แบบสังเกตการณ์ร้านค้ารายย่อย มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สังเกตการณ์ธุรกิจการค้ารายย่อยโดยเฉพาะ ทั้งนี้เพราะว่าธุรกิจการค้ารายย่อยบริเวณด้านศุลกากรจะมีจำนวนมากและมีลักษณะหลากหลาย เช่น แผงลอย เรือนไม้ อาคารพาณิชย์ เป็นต้น เพื่อให้ได้ข้อมูลเกี่ยวกับ

สภาพการณ์ปัจจุบัน ข้อมูลในแบบสังเกตการณ์ประกอบด้วย ลักษณะของร้านค้า ประเภทของสินค้า การจัดวางสินค้า ลักษณะของสินค้า การสต็อกสินค้า และการบริการลูกค้า

3.3.3 แบบฟอร์มการสัมภาษณ์หน่วยงานภาครัฐบาล/ชมรมสมาคมธุรกิจ มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้ในการสัมภาษณ์ผู้บริหารหรือหัวหน้าหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนภาคใต้ ทั้งนี้เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์และกำหนดกลยุทธ์การค้าและการท่องเที่ยวชายแดน ได้สอดคล้องกับแผนปฏิบัติการ และความต้องการของผู้ประกอบการแบบสัมภาษณ์ประกอบด้วย ข้อมูลภาพรวมของหน่วยงาน ความคิดเห็นเกี่ยวกับธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยว ปัจจัยด้านการพัฒนาธุรกิจ การค้าและการท่องเที่ยวชายแดนภาคใต้ ปัญหา อุปสรรค และแนวทางการแก้ไข

3.3.4 แบบสอบถาม 3 ชุด คือ แบบสอบถามธุรกิจการค้ารายย่อย ธุรกิจการค้ารายใหญ่ และธุรกิจการท่องเที่ยว มีวัตถุประสงค์เพื่อใช้สัมภาษณ์ผู้ประกอบการ เจ้าของกิจการ ผู้บริหาร หรือผู้จัดการ เพื่อให้ได้ข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ เปรียบเทียบ และกำหนดกลยุทธ์ที่เหมาะสมในแบบสอบถามประกอบด้วย คำถามลักษณะที่กำหนดคำตอบไว้เรียบร้อยแล้ว และคำตอบที่กำหนดไว้เป็นคำตอบที่แน่นอน 2 คำตอบ (Dichotomous) ให้เลือกคำตอบจากรายการที่กำหนดให้ (Check list) ให้จัดเรียงลำดับความสำคัญ (Ranking) และมีได้กำหนดคำตอบไว้ ให้ผู้ตอบตอบได้อย่างอิสระ

แบบสอบถามมีส่วนประกอบสำคัญอยู่ 5 ส่วน คือ

ส่วนที่ 1 เป็นข้อมูลภาพรวมของผู้ประกอบการ ได้แก่ ชื่อ ที่อยู่ ลักษณะการทำธุรกิจ/ประเภทธุรกิจ

ส่วนที่ 2 เป็นข้อมูลเบื้องต้นเกี่ยวกับผู้ประกอบการ ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ระยะเวลาที่ประกอบการ รูปแบบ/ลักษณะการเป็นเจ้าของกิจการ จำนวนพนักงาน เงินหมุนเวียนภาษาที่ใช้ในการทำธุรกิจ วิธีการชำระเงิน และวิธีการขนส่งสินค้า

ส่วนที่ 3 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมกับการประกอบการ ได้แก่ เรื่องเกี่ยวกับลูกค้า ข้อมูลการเงิน คู่แข่งขัน รัฐบาล สถาบันเอกชน

ส่วนที่ 4 เป็นข้อมูลเกี่ยวกับสภาพแวดล้อมภายในของผู้ประกอบการ ได้แก่ โครงสร้างของกิจการ วัฒนธรรมองค์กร ทักษะและเทคโนโลยีในการประกอบการ

ส่วนที่ 5 เป็นข้อมูลเสนอแนะและการขอความช่วยเหลือ/สนับสนุน ได้แก่ การพัฒนาด้านการประสานงานระหว่างหน่วยงานของรัฐ-เอกชน-ผู้ค้า และด้านสาธารณูปโภคโครงสร้างพื้นฐาน

3.4 การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิเคราะห์ข้อมูลจะเป็นการรวบรวมข้อมูลที่ได้จากการสังเกตการณ์และการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างมาทำการวิเคราะห์เชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ โดย

ก. คำนวณเป็นอัตราร้อยละ (Percentage) หาค่าเฉลี่ย (Mean) และทำการตรวจสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยโดยใช้ Chi-square

ข. การวิเคราะห์โดยใช้ SWOT หรือ TOWS Matrix สำหรับการกำหนดกลยุทธ์ธุรกิจการค้าและการท่องเที่ยวชายแดนภาคใต้ของประเทศไทย